

BANKOWOŚĆ CENTRALNA

od A do Z

7

lipiec
2006

Ryszard Wierzba

Europejski Bank Centralny

- Powstanie Unii Gospodarczej i Walutowej
- Architektura Europejskiego Systemu Banków Centralnych
- Polityka pieniężna Europejskiego Banku Centralnego
- Realizacja innych zadań Europejskiego Banku Centralnego

prof. zw. dr hab. Ryszard Wierzba
Kierownik Katedry Finansów
Wydział Zarządzania
Uniwersytet Gdański

Ryszard Wierzba

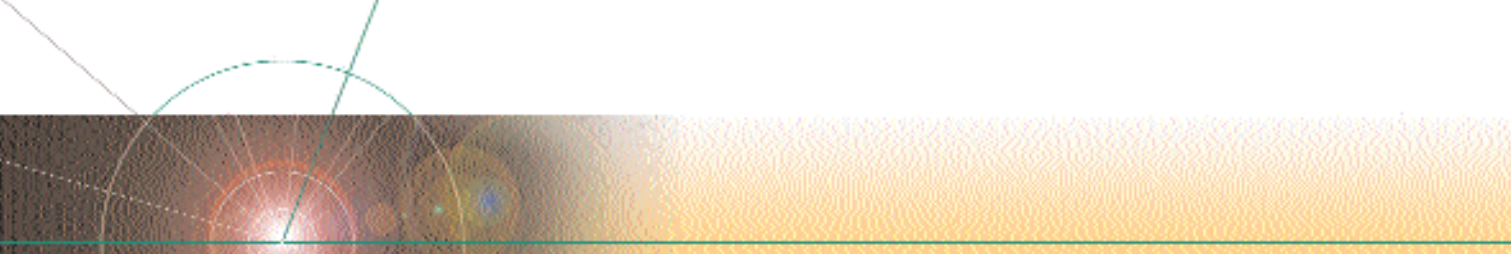
Europejski Bank Centralny

1. Proces tworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej

Gospodarka rynkowa jest ze swej istoty gospodarką pieniężną. Pieniądz uczestniczy w aktach kupna i sprzedaży, udzielaniu kredytów, spłacie zobowiązań oraz gromadzeniu oszczędności. Zmiany siły nabywczej pieniądza są zatem odczuwane przez wszystkich uczestników życia publicznego. Stabilny pieniądz jest więc ceną wartością społeczną. Pieniądz nie tracący swej wartości i wymienialny na inne waluty sprzyja także rozwojowi międzynarodowej współpracy gospodarczej, przyczyniając się do przyspieszonego i zrównoważonego rozwoju państw uczestniczących w tej współpracy.

Wraz z postępowaniem integracji gospodarczej krajów wchodzących w skład utworzonej w 1958 r. Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG) i stopniowym załamywaniem się światowego systemu walutowego, określonego w 1944 r. w Bretton Woods, coraz silniejsza była potrzeba stworzenia w EWG unii walutowej.

Pierwszą kompleksową propozycję utworzenia, w trzech etapach, unii gospodarczej i walutowej zawierał przedstawiony w 1970 r. dokument, zwa-

ny raportem Wenera. Jednak projekt utworzenia do 1980 r. unii gospodarczej i walutowej nie został zrealizowany. Na przeszkodzie stanęły bowiem bardzo silne zakłócenia na światowych rynkach walutowych, spowodowane stopniowym załamywaniem się systemu z Bretton Woods i światowa recesja gospodarcza wywołana pierwszym kryzysem naftowym z 1973 r.

Brak stabilności walutowej sprawił, że dziewięć ówczesnych krajów członkowskich EWG utworzyło w 1979 r. Europejski System Walutowy (ESW). Celem ESW była stabilizacja kursów walutowych krajów członkowskich EWG i stworzenie w ten sposób w Europie Zachodniej strefy stabilnych walut. ESW, zakładający ścisłą koordynację polityki ekonomicznej, pieniężnej i budżetowej krajów członkowskich, składał się z trzech elementów: Europejskiego Mechanizmu Kursowego, zwanego w skrócie ERM, europejskiej jednostki walutowej, zwanej w skrócie ecu, oraz mechanizmu kredytowego. Warto jednocześnie podkreślić, że Wielka Brytania, będąca już w 1979 r. członkiem EWG, przystąpiła co prawda do ESW, ale nie uczestniczyła od chwili jego powstania w mechanizmie kursowym ERM.

Ważnym impulsem do tworzenia unii gospodarczej i walutowej stał się uchwalony w 1986 r. Jednolity Akt Europejski, który ustanawiał jednolity rynek. Wówczas stało się oczywiste, że wprowadzenie wspólnego pieniądza umożliwi krajom członkowskim EWG wykorzystanie w pełni możliwości ekspansji gospodarczej, jakie stwarza istnienie jednolitego rynku.

W 1988 r. Rada Europejska, w której skład wchodzi szefowie państw lub rządów krajów członkowskich Wspólnoty, postanowiła powołać komitet, pod przewodnictwem J. Delorsa; zadaniem komitetu było zbadanie warunków utworzenia Unii Gospodarczej i Walutowej (UGW). Raport przygotowany przez tzw. Komitet Delorsa został zaprezentowany w 1989 r. Propozycje zawarte w raporcie otworzyły negocjacje dotyczące przygotowania Traktatu o Unii Europejskiej, powołującego do życia Unię Europejską (UE). Traktat ten, nazywany dalej Traktatem, został podpisany 7 lutego 1992 r. w holenderskim miasteczku Maastricht i wszedł w życie 1 listopada 1993 r.

Zgodnie z postanowieniami Traktatu proces tworzenia UGW w ramach UE przebiegał w trzech etapach.

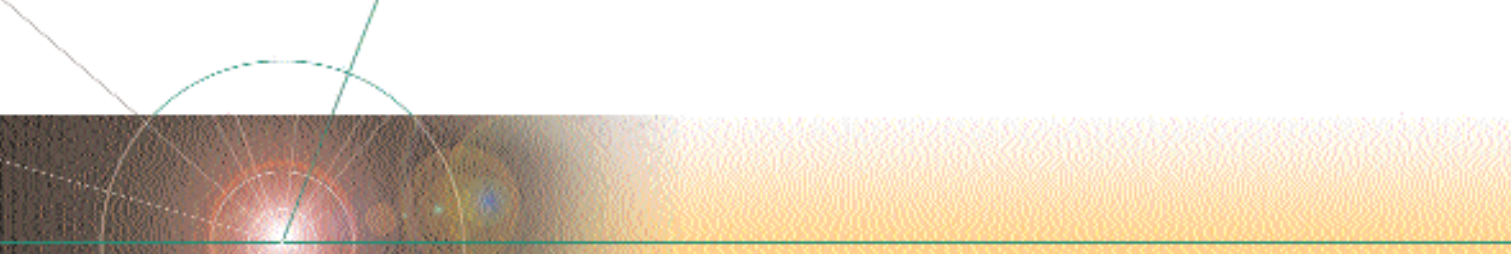
Podczas pierwszego etapu (1990–1993) zakończono budowę jednolitego rynku europejskiego dzięki usunięciu podstawowych wewnętrznych przeszkód w swobodnym przepływie ludzi, kapitału, towarów i usług.

Początkiem drugiego etapu (1994–1998) było utworzenie Europejskiego Instytutu Walutowego (EIW), który miał przygotować wprowadzenie, od strony organizacyjnej, ostatniego etapu UGW. EIW zakończył swoją działalność wraz z utworzeniem 1 czerwca 1998 r. Europejskiego Banku Centralnego (EBC). W trakcie drugiego etapu zobowiązano także rządy państw członkowskich do unikania nadmiernego deficytu budżetowego oraz do konwergencji prowadzonej przez nie polityki pieniężnej i gospodarczej.

Ostatni, trzeci etap rozpoczął się 1 stycznia 1999 r. wraz z przekazaniem EBC kompetencji do prowadzenia polityki pieniężnej oraz wprowadzeniem euro. Wymiana krajowych pieniędzy gotówkowych na euro, która rozpoczęła się 1 stycznia 2002 r. i trwała dwa miesiące, zakończyła proces tworzenia UGW.

Kraje chcące przyjąć euro jako swój pieniądz muszą osiągnąć wysoki poziom „trwałej konwergencji”. Stopień tej konwergencji został ustalony w Traktacie na podstawie następujących kryteriów:

- 1) średnia stopa inflacji w państwie członkowskim UE w ciągu jednego roku nie powinna przekraczać więcej niż o 1,5% średniej stóp inflacji w trzech państwach członkowskich o najbardziej stabilnych cenach,
- 2) deficyt sektora finansów publicznych nie powinien przekraczać 3% PKB,
- 3) dług publiczny nie powinien być wyższy aniżeli 60% PKB,
- 4) kurs określonej waluty nie powinien, bez poważnych napięć, wykroczyć poza granice przewidziane w ERM przynajmniej przez dwa lata,
- 5) w ciągu jednego roku państwo członkowskie powinno mieć nominalną długoterminową stopę procentową nieprzekraczającą więcej niż o 2% średniej stopy procentowej trzech państw członkowskich o najbardziej

stabilnych cenach; do dokonywania stosownych porównań stóp procentowych przyjmuje się oprocentowanie dziesięcioletnich obligacji państwowych.

W maju 1998 r. na szczycie UE w Brukseli oceniono, że 11 z 15 krajów członkowskich UE spełniło w stopniu zadowalającym kryteria wymagane do przyjęcia wspólnego pieniądza euro. Były to: Belgia, Niemcy, Hiszpania, Francja, Irlandia, Włochy, Luksemburg, Holandia, Austria, Portugalia i Finlandia. Kraje te 1 stycznia 1999 r. przyjęły euro jako wspólny pieniądz. Po spełnieniu kryteriów konwergencji, 1 stycznia 2001 r. do grupy tej dołączyła Grecja.

Dania i Wielka Brytania w trakcie negocjacji dotyczących ustanowienia UE zapewniły sobie specjalny status *opting-out*, zgodnie z którym mogą przystąpić do strefy euro, ale nie muszą. Szwecja i 10 nowo przyjętych do UE państw zobowiązało się przystąpić, po spełnieniu kryteriów konwergencji, do strefy euro. Obecnie kraje te korzystają z klauzuli wyłączenia (derogacyjnej) określanej jako *pré-in*.

EBC i Komisja Europejska opracowują, co dwa lata, raporty o konwergencji. Raporty te zawierają ocenę postępów krajów korzystających z derogacji pod względem spełniania kryteriów konwergencji. Na podstawie tych raportów Rada Unii Europejskiej, składająca się z przedstawicieli rządów państw członkowskich, podejmuje decyzje o dopuszczeniu określonego kraju do uczestnictwa w strefie euro.

Dzięki utworzeniu UGW Unia Europejska osiągnęła ogromny postęp na drodze do zakończenia budowy rynku wewnętrznego, kraje uczestniczące w UGW uzyskały zaś wiele korzyści, do których zalicza się przede wszystkim:

- powstanie w Europie stabilnego obszaru (pod względem ekonomicznym i pieniężnym), który sprzyja trwałemu wzrostowi gospodarczemu i tworzeniu nowych miejsc pracy,
- likwidację, dzięki wprowadzeniu wspólnego pieniądza, gwałtownych wahań kursów dewizowych, w przeszłości dość często występujących w krajach członkowskich,

- eliminację kosztów transakcyjnych przy wymianie pieniądza jednych krajów na pieniądź innych krajów,
- osiągnięcie w strefie euro większej przejrzystości cen wyrażanych w jednym pieniądzu, co zwiększa konkurencję, a w rezultacie efektywność produkcji,
- znaczny postęp integracji europejskiego rynku finansowego, co nasila konkurencję międzybankową, a w konsekwencji zwiększa dostępność kapitału i obniża koszty jego pozyskania,
- istotne zmniejszenie ryzyka makroekonomicznego, m.in. dzięki rygorom stosowanym w celu utrzymania zdrowych finansów publicznych.

2. Architektura Europejskiego Systemu Banków Centralnych

2.1. Federalny charakter europejskiej bankowości centralnej

Utworzenie unii walutowej w ramach UE wiązało się z koniecznością przebudowania bankowości centralnej. Niezbędne było powołanie nowej instytucji, która w skali ponadnarodowej pełniłaby funkcje przypisywane bankowi centralnemu. Funkcje te, zgodnie z Traktatem, miał realizować Europejski System Banków Centralnych (ESBC), składający się z jednostki centralnej – EBC – oraz współpracujących z nią krajowych banków centralnych (KBC). Było to w dużym stopniu rozwiązanie nowatorskie.

Nowatorskość rozwiązania nie polegała jednak tylko na stworzeniu federalnego charakteru bankowości centralnej w ramach UE. Z bankowością centralną zbudowaną na zasadzie federalizmu można się było spotkać w kilku krajach, w tym między innymi w Stanach Zjednoczonych i Republice Federalnej Niemiec. Nowatorski charakter rozwiązań systemowych w bankowości centralnej UE polega na tym, że instytucje spełniające

funkcje banku centralnego wykonują swoje zadania nie na obszarze jednego państwa federalnego, ale na obszarze wielu suwerennych państw.

Tworząc ESBC przyjęto, wzorując się na systemie amerykańskim i niemieckim, dwupoziomową strukturę. Składają się na nią, jak już wspomniano, EBC oraz KBC.

Podstawowe decyzje z zakresu polityki pieniężnej podejmowane są w sposób scentralizowany przez władze EBC, natomiast KBC, które są „ramionami wykonawczymi” EBC, powierzono realizację decyzji.

Federalny charakter europejskiej bankowości centralnej jest także wyrazem funkcjonowania w UE zasady subsydiarności, zwanej też zasadą pomocniczości. Zasada ta stanowi, że w dziedzinach, które nie podlegają wyłącznej kompetencji UE, Wspólnota działa tylko wtedy, gdy cele rozważanych przedsięwzięć nie mogą być osiągnięte w wystarczającym stopniu na szczeblu państw członkowskich i ze względu na ich rozmiary lub skutki mogą zostać lepiej osiągnięte na szczeblu unijnym. Zasada subsydiarności stara się więc łączyć konieczność maksymalnej efektywności działania z respektowaniem autonomii państw członkowskich Unii. Wyrazem zasady subsydiarności w relacjach pomiędzy EBC a KBC jest szeroko stosowana decentralizacja wykonawcza, której towarzyszy centralizacja najważniejszych decyzji na szczeblu EBC. Decentralizacja ta dotyczy wielu dziedzin. Najważniejsza z nich to dziedzina realizacji polityki pieniężnej. W dużym stopniu zdecentralizowane są także: przechowywanie rezerw dewizowych i zarządzanie nimi, produkcja banknotów i monet, nadzór nad bezgotówkowym systemem rozliczeń, nadzór bankowy oraz gromadzenie materiałów statystycznych i prowadzenie badań. O podziale zadań pomiędzy EBC a KBC w strefie euro świadczą proporcje między liczbą zatrudnionych pracowników. O ile zatrudnienie w EBC wynosiło na koniec 2005 r. 1 360 osób, o tyle przykładowo w Banku Francji pracowały 13 972 osoby, a w Federalnym Banku Niemiec 12 774 osoby.

2.2. Cel i zadania ESBC

Głównym celem działalności ESBC jest, zgodnie z art. 105.1 Traktatu, utrzymanie stabilności cen. Bez uszczerbku dla głównego celu stabilizacji

cen Eurosystem powinien wspierać ogólną politykę gospodarczą we Wspólnocie Europejskiej, a w tym przede wszystkim takie cele, jak: utrzymywanie harmonijnego i zrównoważonego wzrostu oraz trwałego rozwoju życia gospodarczego, a także osiągnięcie wysokiego poziomu zatrudnienia i wysokiego stopnia ochrony socjalnej.

Realizując te cele, Eurosystem działa zgodnie z zasadą otwartej gospodarki rynkowej z wolną konkurencją, sprzyjającą efektywnej alokacji zasobów.

Traktat zobowiązał ESBC do realizacji, oprócz celu głównego, czterech podstawowych zadań, które przyczyniają się do osiągnięcia celu głównego. Do zadań tych należą:

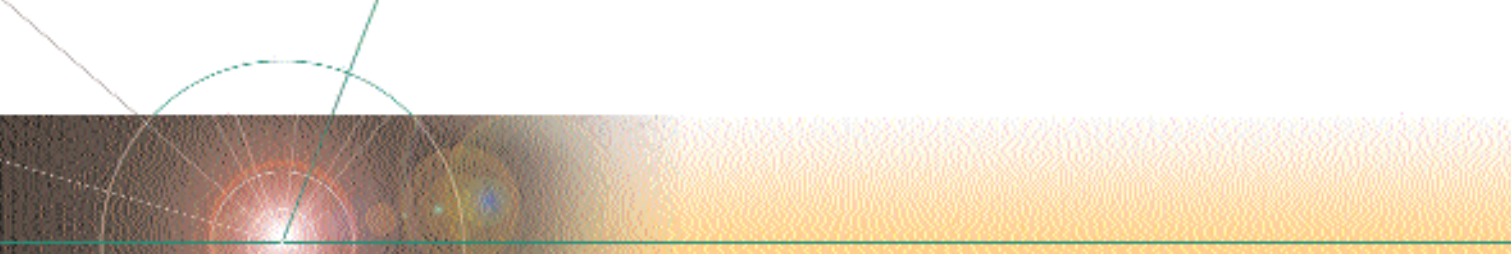
- określenie i realizowanie polityki pieniężnej Wspólnoty,
- przeprowadzanie operacji walutowych,
- przechowywanie oficjalnych rezerw walutowych państw członkowskich i zarządzanie nimi,
- wspieranie sprawnego funkcjonowania systemów płatności.

Niezależnie od wymienionych wyżej podstawowych zadań, ESBC pełni jeszcze inne zadania wynikające z Traktatu. Do zadań tych należy:

- emisja banknotów i monet euro,
- przyczynianie się do sprawnego prowadzenia przez kompetentne władze polityki nadzorczej instytucji kredytowych i stabilności systemu finansowego,
- gromadzenie i opracowywanie informacji statystycznych.

2.3. Organy EBC

ESBC składa się, jak już wspomniano, z EBC oraz wszystkich 25 KBC państw członkowskich UE. Postanowienia Traktatu zostały jednak tak

sformułowane, jakby wszystkie państwa członkowskie UE zamierzały szybko przystąpić do strefy euro. Tymczasem do strefy tej przystąpiło do chwili obecnej tylko 12 państw. Dlatego w celu zapewnienia większej przejrzystości struktur bankowości centralnej Rada Prezesów, najwyższy organ zarządzający EBC, postanowiła przyjąć dla określenia części ESBC nową nazwę: Eurosystem. Eurosystem tworzą obecnie EBC oraz KBC 12 państw, które przystąpiły do systemu wspólnego pieniądza euro. Wynika stąd, że dopiero wówczas, gdy pozostałe 13 krajów członkowskich przystąpi do systemu wspólnego pieniądza euro, określenie Eurosystemu stanie się synonimem ESBC. Aktualną strukturę ESBC przedstawiono na schemacie 1.

System zarządzania w ramach ESBC i Eurosystemu wzorowany jest na systemach federacyjnych takich, jak funkcjonujący do 1998 r. w Niemczech i obecnie obowiązujący w Stanach Zjednoczonych. Jednak ani ESBC, ani Eurosystem nie mają osobowości prawnej. Osobowość prawną mają natomiast EBC oraz KBC.

Eurosystem i ESBC kierują organy decyzyjne EBC: Rada Prezesów oraz Zarząd. Trzecim organem jest Rada Ogólna (por. schemat 2).

W skład Rady Prezesów wchodzi wszyscy członkowie Zarządu EBC oraz prezesi KBC państw członkowskich, które przystąpiły do strefy euro. Do najważniejszych zadań Rady należą:

- uchwalanie wytycznych i podejmowanie decyzji niezbędnych do wykonania zadań powierzonych Eurosystemowi,
- ustalanie polityki pieniężnej strefy euro, włącznie z odpowiednimi decyzjami w sprawie pośrednich celów pieniężnych, podstawowych stóp procentowych i wielkości rezerw w Eurosystemie, oraz określanie wytycznych koniecznych do ich realizacji.

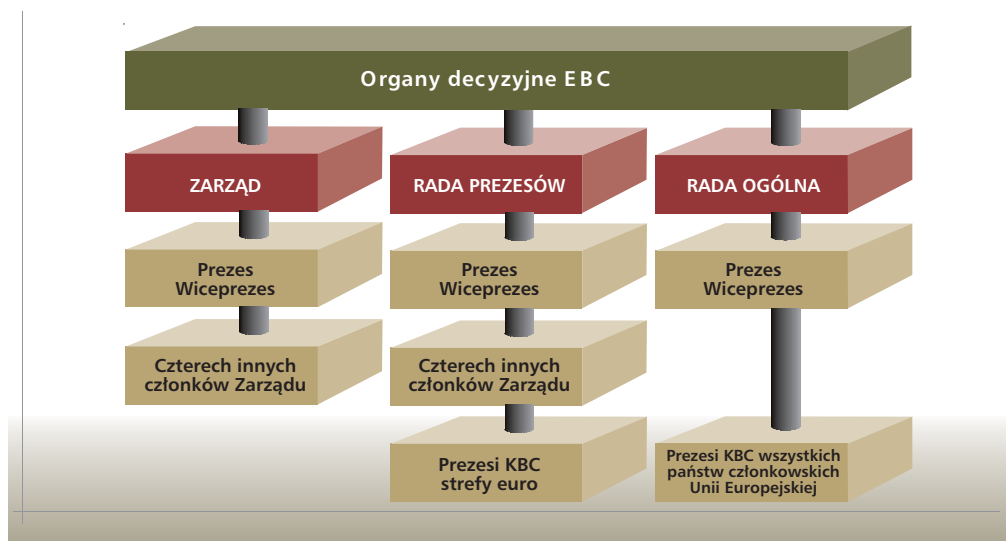
Podejmując decyzje dotyczące polityki pieniężnej lub innych zadań Eurosystemu, członkowie Rady Prezesów nie występują jako przedstawiciele poszczególnych państw, ale jako osoby niezależne. Odzwierciedleniem tego jest zasada „jedna osoba, jeden głos” (jedynie w sprawach finansowych EBC głosy prezesów są „ważone” według udziału poszczególnych krajów

schemat 1 ■ STRUKTURA Europejskiego Systemu Banków Centralnych

Źródło: Raport roczny 2005, EBC, Frankfurt am Main 2006, s.177.

schemat 2 ■ ORGANY DECYZYJNE EBC

Źródło: EBC (2004, s. 10).

w kapitale EBC). Rada podejmuje decyzje zwykłą większością głosów. W przypadku jednakowej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego, czyli Prezesa lub Wiceprezesa EBC. Do głosowania niezbędne jest quorum, które wynosi dwie trzecie członków. W celu przeciwdziałania naciskom władz politycznych na członków Rady Prezesów przyjęto zasadę, że szczegółowe sprawozdanie z przebiegu posiedzenia Rady i przebiegu głosowań ma charakter poufny i nie jest publikowane.

Rada Prezesów zbiera się na ogół w każdy pierwszy i trzeci czwartek miesiąca w siedzibie EBC we Frankfurcie nad Menem w Niemczech.

Obecnie w głosowaniach biorą udział wszyscy członkowie Rady Prezesów. W przyszłości do strefy euro przystąpią jednak kolejne kraje członkowskie UE. Aby zapewnić sprawność podejmowania decyzji przez Radę Prezesów, w 2003 r. postanowiono, że kiedy liczba państw członkowskich systemu euro przekroczy 15, zmieniony zostanie system głosowania. Co prawda Rada Prezesów w dalszym ciągu będzie się składała z 6 członków Zarządu i wszystkich prezesów KBC wchodzących w skład Eurosystemu, jednak w głosowaniach uczestniczyć będzie nie więcej niż 21 osób, tj. 6 członków Zarządu i 15 uprawnionych do głosowania prezesów KBC. Oznacza to, że uprawnienie do głosowania prezesów KBC będzie miało charakter rotacyjny.

Zarząd, będący organem wykonawczym, składa się z Prezesa i Wiceprezesa EBC oraz czterech innych członków mianowanych za wspólnym porozumieniem szefów państw lub rządów państw członkowskich strefy euro, na podstawie rekomendacji Rady Unii Europejskiej, po uzyskaniu przez nią opinii Parlamentu Europejskiego i Rady Prezesów. Kadencja członków Zarządu trwa osiem lat i nie może być odnowiona.

Do zadań Zarządu należą przede wszystkim:

- przygotowywanie posiedzeń Rady Prezesów,
- realizowanie polityki pieniężnej strefy euro zgodnie z wytycznymi i decyzjami Rady Prezesów, włącznie z wydawaniem niezbędnych poleceń KBC strefy euro,

- kierowanie bieżącą działalnością EBC.

Obradom Zarządu przewodniczy Prezes lub Wiceprezes EBC.

Posiedzenia Zarządu odbywają się co najmniej raz w tygodniu. Jego decyzje podejmowane są zwykłą większością głosów. W przypadku jednakowej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego.

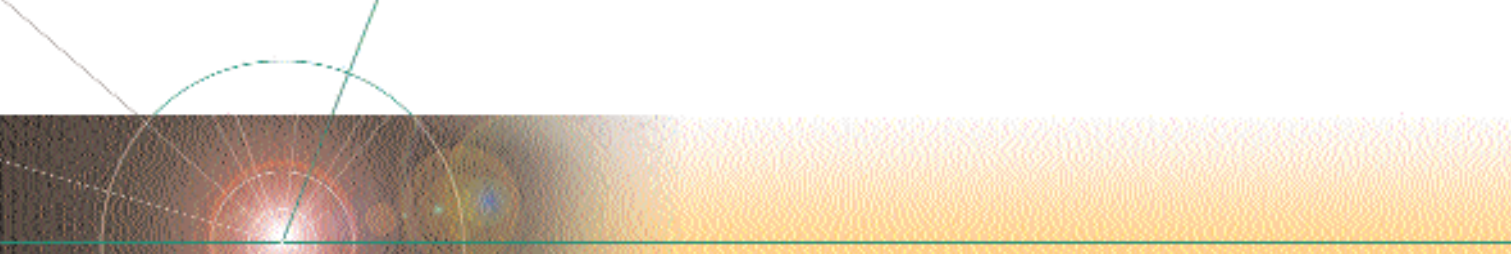
Trzeci organ EBC – Rada Ogólna – składa się z Prezesa i Wiceprezesa EBC oraz prezesów KBC wszystkich państw członkowskich UE. W jej posiedzeniach mogą także uczestniczyć pozostali członkowie Zarządu oraz przedstawiciel Komisji Europejskiej, ale nie biorą oni udziału w głosowaniach. Rada jest odpowiedzialna przede wszystkim za wykonanie tych zadań przejętych od EIW, które muszą być nadal realizowane przez EBC w związku z tym, że nie wszystkie państwa członkowskie przyjęły euro.

Głównym zadaniem Rady Ogólnej jest ocena gospodarek państw, które nie przystąpiły jeszcze do strefy euro, z punktu widzenia ich przygotowania do wprowadzenia wspólnej waluty. Do obowiązków Rady Ogólnej należy także udział w koordynacji polityki pieniężnej, ukierunkowanej na utrzymanie stabilnych cen, prowadzonej przez państwa członkowskie, które nie należą jeszcze do strefy euro. Rada Ogólna zbiera się na ogół raz na trzy miesiące.

Istotnym elementem struktury organizacyjnej EBC są specjalistyczne komitety wspierające poprzez swoją działalność ekspercką organy decyzyjne Banku w realizacji ich zadań. W skład komitetów, których obecnie jest 14, wchodzi zazwyczaj pracownicy banków centralnych Eurosystemu. W pracach większości komitetów uczestniczą także pracownicy KBC państw, które nie przyjęły jeszcze euro. Uczestnictwo to jednak nie ma stałego charakteru.

2.4. Niezależność EBC

Badania prowadzone przez długi czas w wielu krajach dowiodły, że im bardziej bank centralny jest niezależny od władzy wykonawczej,

tym bardziej stabilny jest pieniądz, co korzystnie wpływa na rozwój gospodarki w dłuższym okresie. Stąd w Traktacie postanowiono, że EBC, a także KBC wchodzące w skład Eurosystemu, muszą być niezależne.

Niezależność EBC ma cztery aspekty. Mówi się o niezależności instytucjonalnej, personalnej, funkcjonalnej i finansowej.

Niezależność instytucjonalna polega na tym, że władze polityczne UE i władze polityczne poszczególnych krajów członkowskich nie mają prawa ingerować w działalność EBC i KBC. W art. 107 Traktatu stwierdza się bowiem, że ani EBC, ani KBC i członkowie ich organów decyzyjnych nie będą żądać ani przyjmować instrukcji od instytucji czy organów Wspólnoty, od jakiegokolwiek rządu państwa członkowskiego ani jakichkolwiek innych organów. Jednocześnie instytucje Wspólnoty, organy i rządy państw członkowskich zobowiązały się przestrzegać tej zasady i nie dążyć do wywierania wpływu na członków organów decyzyjnych EBC i KBC przy wykonywaniu ich zadań.

Gwarancją niezależności personalnej EBC jest głównie to, że członkowie jego władz są mianowani na długoletnie kadencje i są w zasadzie nieodwoływalni. Członkowie Zarządu, jak już wskazywano, pełnią swoją kadencję przez osiem lat. Kadencje pozostałych członków Rady Prezesów, tzn. prezesów KBC, wynoszą co najmniej pięć lat. Jeśli członek Zarządu EBC przestał spełniać wymagania konieczne do wykonywania jego obowiązków lub jeśli dopuścił się poważnego przewinienia, jego dymisję może orzec tylko Europejski Trybunał Sprawiedliwości na wniosek Rady Prezesów lub Zarządu Banku. Decyzja o odwołaniu prezesa KBC przez władze krajowe, z powodu niespełniania przez niego warunków koniecznych do wykonywania obowiązków lub dopuszczenia się poważnego przewinienia, może zostać zaskarżona przez danego prezesa lub Radę Prezesów EBC do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości.

Niezależność funkcjonalna EBC polega z kolei na tym, że jego działalność powinna być ukierunkowana przede wszystkim na realizację celu głównego, jakim jest utrzymanie stabilnego poziomu cen. Istotnym czynnikiem wspierającym niezależność funkcjonalną jest wyrażony w art. 104 Traktatu zakaz finansowania przez EBC i KBC deficytu instytucji lub or-

ganów Wspólnoty, władz centralnych oraz lokalnych państw członkowskich. W ten sposób został zbudowany „wysoki mur”, oddzielający bank centralny i władze polityczne. Ma on uniemożliwić bezpośrednio finansowanie deficytów publicznych poprzez emisję dodatkowego pieniądza. W ten sposób w dużym stopniu eliminuje się ryzyko utraty przez bank centralny kontroli nad kształtowaniem się ilości pieniądza w obiegu, co mogłoby mieć poważne konsekwencje dla wzrostu cen.

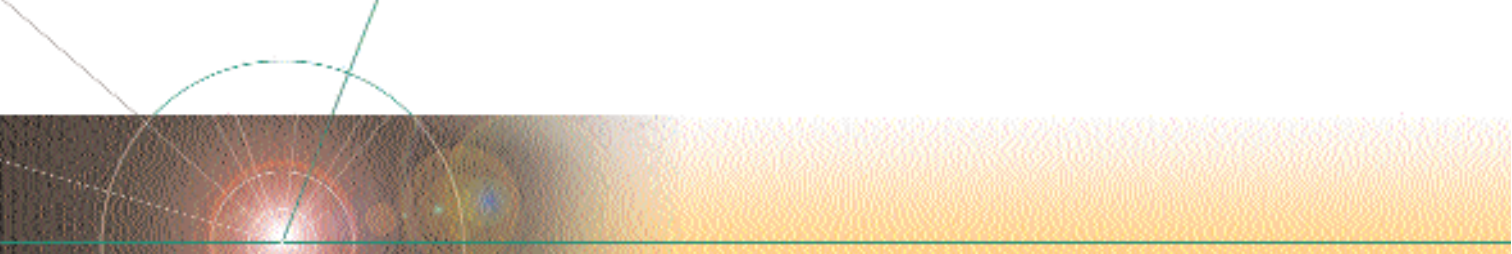
Przez niezależność finansową EBC należy rozumieć zdolność do finansowania wydatków związanych z jego działalnością bieżącą i inwestycyjną z przychodów uzyskiwanych z bieżącej działalności oraz posiadanych kapitałów własnych. Dlatego ani władze krajowe, ani władze UE nie mogą wywierać wpływu na finanse banków centralnych, a finanse EBC są wyłączone z ogólnego budżetu UE.

2.5. Odpowiedzialność EBC

Niezależność EBC, zgodnie z zasadami demokracji, łączy się z jego odpowiedzialnością. W demokratycznym społeczeństwie obywatele i wybrani przez nich przedstawiciele muszą mieć możliwość wykonywania demokratycznej kontroli działalności niezależnych instytucji. Pojęcie odpowiedzialności w rozpatrywanym kontekście może jednak prowadzić do nieporozumień. W demokratycznych systemach krajów anglosaskich do określenia odpowiedzialności używa się angielskiego słowa *accountability*, a nie terminu *responsability*, zbliżonego do określenia odpowiedzialność w języku polskim.

Terminowi *accountability* w języku polskim odpowiadałoby raczej sformułowanie obowiązek zdania sprawozdania, odwołujące się jednak do nieco odmiennych tradycji w dziedzinie funkcjonowania państwa. Oznacza to, że obywatele, działający jako mocodawcy, przekazują odpowiedzialność za prowadzenie polityki pieniężnej niezależnemu bankowi centralnemu, który jako mandatariusz działa na ich rachunek.

Formy komunikowania się EBC z otoczeniem oraz zdawania sprawy ze swej działalności bezpośrednio obywatelom, Parlamentowi Europejskiemu oraz innym instytucjom są liczne. Bank stara się bezpośrednio i po-

średnio informować społeczeństwo o swych działaniach, uzasadniać te działania oraz przedstawiać ich rezultaty. Formy tych informacji są różnorodne:

- co tydzień publikowane jest skonsolidowane sprawozdanie finansowe Eurosystemu za poprzedni tydzień,
- co miesiąc publikowany jest „Biuletyn Miesięczny EBC”, w którym prezentowana jest działalność ESBC w formie wnikliwych analiz sytuacji gospodarczej, wyjaśnień dotyczących prowadzonej przez EBC polityki pieniężnej oraz bogatych materiałów statystycznych;
- po zakończeniu roku publikowany jest, we wszystkich oficjalnych językach Unii Europejskiej, w tym w języku polskim, „Raport Roczny EBC”, który zgodnie z obowiązującym prawem przesyłany jest do: Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Unii Europejskiej oraz Komisji Europejskiej; Raport ten jest także łatwo dostępny dla wszystkich zainteresowanych osób;
- po każdym posiedzeniu Rady Prezesów ogłaszane są komunikaty prasowe o przebiegu posiedzenia i podjętych decyzjach;
- po pierwszym w danym miesiącu posiedzeniu Rady Prezesów, poświęconym problemom prowadzonej polityki pieniężnej, odbywa się konferencja prasowa, w trakcie której Prezes lub Wiceprezes EBC odpowiadają na pytania dziennikarzy;
- członkowie Rady Prezesów prezentują działalność EBC na różnych spotkaniach środowiskowych i konferencjach naukowych.

Warto podkreślić, że wiele dokumentów i publikacji EBC w wersji papierowej można otrzymać bezpłatnie. Także na stronach internetowych EBC (<http://www.ecb.int>) oraz KBC znaleźć można ogromną ilość informacji, dokumentów i opracowań analitycznych dotyczących działalności ESBC.

Duże znaczenie w funkcjonowaniu EBC mają, jak już wskazywano, jego relacje z Parlamentem Europejskim. Po przesłaniu do Parlamentu Europejskiego „Raportu Roczego” z działalności EBC za poprzedni rok w Par-

lamencie odbywa się debata plenarna. Otwiera ją wystąpienie Prezesa EBC, który w dalszej części obrad ustosunkowuje się także do wyrażonych w debacie opinii i pytań.

Prezes lub inny członek Zarządu EBC mogą także, na wniosek Parlamentu Europejskiego albo z własnej inicjatywy, występować przed specjalistycznymi komisjami Parlamentu. Najważniejszą z nich jest Komisja ds. gospodarczych i pieniężnych. Prezes EBC składa przed tą komisją, z reguły cztery razy w roku, sprawozdanie z prowadzonej przez Bank polityki pieniężnej.

EBC współpracuje także, jak podkreślano, z Komisją Europejską i Radą Unii Europejskiej składającą się ministrów gospodarki i finansów, zwaną w skrócie radą Ecofin. Zarówno przedstawiciel Komisji Europejskiej, jak i przewodniczący Rady Ecofin mają prawo uczestniczenia w posiedzeniach Rady Prezesów EBC i mogą przedkładać Radzie określone problemy do rozpatrzenia. Osoby te nie mają jednak prawa uczestniczyć w głosowaniach, co jest logiczną konsekwencją niezależności EBC.

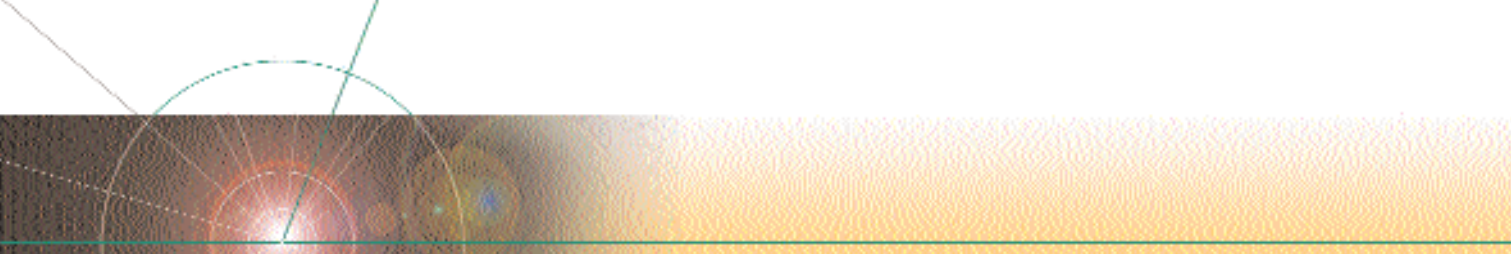
Prezes EBC jest także zapraszany na posiedzenia Rady Ecofin, jeśli przedmiotem posiedzeń są sprawy związane z zadaniami realizowanymi przez Bank.

Należy również nadmienić, że EBC oraz KBC są reprezentowane w Komitecie Ekonomicznym i Finansowym, będącym organem konsultacyjnym Wspólnoty zajmującym się problematyką polityki gospodarczej.

3. Polityka pieniężna EBC

3.1. Strategia polityki pieniężnej EBC

Większość ekonomistów jest zgodna, że w długim okresie wzrost ilości pieniądza w gospodarce, *ceteris paribus*, nie wywoła stałego wzrostu produkcji i nie ograniczy bezrobocia, ale spowoduje wzrost ogólnego pozio-

mu cen, czyli inflacji. Oznacza to, że w długim okresie bank centralny nie ma możliwości wpływania na wzrost gospodarczy, zwiększając podaż pieniądza. Z kolei doświadczenia wielu krajów wskazują, że niskiej inflacji towarzyszą na ogół, w długim okresie, wysoki wzrost gospodarczy, wzrost konsumpcji ludności i niska stopa bezrobocia. Strategia polityki pieniężnej EBC, rozumiana jako tryb postępowania dla osiągnięcia przyjętego celu, jest zatem ukierunkowana na utrzymanie stabilności cen. Strategia ta tworzy ogólne ramy podejmowania decyzji z zakresu polityki pieniężnej.

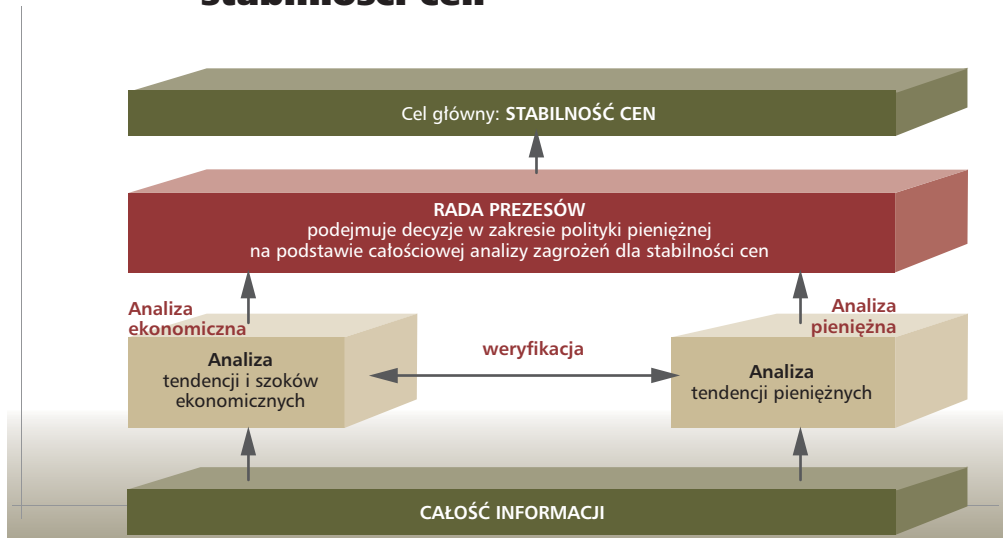
Ważnym elementem strategii polityki pieniężnej EBC jest jej cel: utrzymanie stabilności cen. Aby jednak cel ten mógł być przedmiotem polityki pieniężnej niezbędne było jego doprecyzowanie i wyrażenie w postaci liczbowej. Dlatego Rada Prezesów przyjęła, że stabilność cen jest utrzymana, jeśli roczne tempo wzrostu zharmonizowanego indeksu cen konsumpcyjnych (HIPC) w strefie euro jest niższe niż 2%. Rada Prezesów przyjęła jednocześnie, że zamierza utrzymać stopę inflacji w średnim okresie na poziomie nieco niższym od 2%. Kwantyfikacja celu głównego ESBC czyni politykę pieniężną bardziej przejrzystą, a jednocześnie stanowi swoistą kotwicę, dzięki której zostają ograniczone oczekiwania inflacyjne przedsiębiorstw, ludności i innych uczestników życia gospodarczego.

Innym ważnym elementem strategii polityki pieniężnej EBC jest system gromadzenia i analizy informacji, które są podstawą podejmowania przez Radę Prezesów trafnych decyzji mających na celu utrzymanie stabilności cen w średnim i długim okresie. W celu zapewnienia tej stabilności Rada Prezesów powinna wpływać, odpowiednio do zmieniających się uwarunkowań ekonomicznych, na sytuację na rynku pieniężnym, a szczególnie na poziom krótkoterminowych stóp procentowych.

System całościowej analizy zagrożeń stabilności cen w EBC składa się z dwu elementów, nazywanych filarami strategii polityki pieniężnej: analizy ekonomicznej i analizy pieniężnej (por. schemat 3).

Analiza ekonomiczna przeprowadzana w ramach pierwszego filaru dotyczy zagrożeń stabilności cen występujących w krótkim i średnim okresie. Zmienne ekonomiczne i finansowe, będące przedmiotem analizy, to przede wszystkim: ewolucja wielkości produkcji globalnej i jej składni-

schemat 3 ■ **STRATEGIA POLITYKI PIENIĘŻNEJ**
EBC ukierunkowana na utrzymanie
stabilności cen

Źródło: EBC (2004, s. 66).

ków, globalny popyt i jego elementy, polityka budżetowa, sytuacja na rynku finansowym i na rynku pracy, szeroka gama cen i kosztów, ewolucja kursu walutowego oraz sytuacja gospodarcza w innych krajach. W ramach tej analizy dużą wagę przywiązuje się do szoków gospodarczych, ich wpływu na koszty i ceny oraz do krótko- i średnioterminowych perspektyw rozprzestrzeniania się ich skutków.

Analiza pieniężna przeprowadzana w ramach drugiego filaru dotyczy zagrożeń stabilności cen występujących w średnim i długim okresie. Opiera się ona na ścisłym związku, w średnim i długim okresie, pomiędzy ilością pieniądza w obiegu a poziomem inflacji. W analizie tej uwzględnia się wiele wskaźników pieniężnych. Szczególną wagę przywiązuje się do kształtowania się agregatu M3 i jego składników. Należy podkreślić, że EBC ogłosił tzw. wartość referencyjną wzrostu M3, która określa roczne tempo wzrostu M3 w perspektywie średniookresowej, pozwalające na utrzymanie stabilności cen. Od 1999 r. wartość referencyjna rocznego wzrostu M3 wynosi 4,5%. Jeśli przyjmuje się, że istnieje zależność pomiędzy podażą pieniądza a poziomem inflacji w średnim i długim okresie

oraz – w mniejszym stopniu – w krótkim okresie, to oczywiste jest, iż polityka pieniężna EBC nie reaguje mechanicznie na wzrost agregatu M3 w stosunku do wartości referencyjnej.

Zanim jednak poszczególne wnioski wynikające z analiz przeprowadzonych w ramach pierwszego i drugiego filaru staną się podstawą podejmowania przez Radę Prezesów decyzji z zakresu polityki pieniężnej, podlegają one weryfikacji. Proces weryfikacji polega głównie na konfrontacji wniosków wynikających z analizy ekonomicznej o charakterze krótkookresowym z wnioskami wynikającymi z analizy pieniężnej mającej charakter długookresowy. Taka weryfikacja ogranicza możliwość popełnienia błędów w podejmowanych decyzjach z zakresu polityki pieniężnej w wyniku przykładania nadmiernej wagi do niektórych wskaźników lub niektórych modeli.

3.2. Instrumenty polityki pieniężnej

Aby osiągnąć swoje cele, Eurosystem ma do dyspozycji zestaw instrumentów i procedur polityki pieniężnej. Za pomocą tych instrumentów Eurosystem generuje impulsy pieniężne, które wpływają na zachowanie i decyzje instytucji oraz jednostek ekonomicznych, a w ostatecznym rezultacie na ogólny poziom cen. Mechanizm transmisji impulsów polityki pieniężnej jest skomplikowany; zawiera wiele podmiotów i „kanałów”, którymi przebiegają impulsy. Umożliwia EBC zarządzanie płynnością na rynku pieniężnym oraz sterowanie stopami procentowymi na tym rynku.

Do realizacji polityki pieniężnej EBC może wykorzystywać bogaty zestaw instrumentów wchodzących w skład: operacji otwartego rynku, operacji banku centralnego na koniec dnia oraz rezerw obowiązkowych instytucji kredytowych.

3.2.1. Operacje otwartego rynku

Operacje otwartego rynku przeprowadzane są przez banki centralne z instytucjami kredytowymi. Operacje te odgrywają ważną rolę w polityce pieniężnej Eurosystemu w zakresie sterowania stopami procentowymi, zarządzania płynnością na rynku oraz sygnalizowania nastawienia EBC w polityce pieniężnej. W ramach operacji otwartego rynku wykorzystuje się pięć rodzajów instrumentów:

- transakcje odwracalne (*repo* i *reverse repo*), polegające na zakupie lub sprzedaży aktywów przez banki centralne w ramach umów z przyrzeczeniem odkupu,
- transakcje bezwarunkowe (*outright*), w ramach których aktywa są nabywane i sprzedawane do ich terminu zapadalności,
- emisje certyfikatów dłużnych,
- swapy walutowe, będące jednocześnie kasowymi transakcjami zakupu (sprzedaży) i terminowymi transakcjami sprzedaży (zakupu) jednej waluty w zamian za inną,
- przyjmowanie depozytów terminowych.

Operacje otwartego rynku przeprowadzane są z inicjatywy EBC, który również decyduje o stosowanych instrumentach oraz zasadach i warunkach ich wykorzystania. Operacje te można realizować w drodze przetargów standardowych trwających 24 godziny, przetargów szybkich trwających jedną godzinę lub procedur bilateralnych.

Z punktu widzenia celów, regularności i procedur ogół operacji otwartego rynku w Eurosystemie można podzielić na cztery grupy: podstawowe operacje refinansujące, dłuższe operacje refinansujące, operacje dostrajające oraz operacje strukturalne.

Podstawowe operacje refinansujące to operacje odwracalne, z reguły zasilające rynek płynnymi środkami. Przeprowadzane są w każdym tygodniu z zasady z jednodobowym terminem zapadalności, w drodze przetargów standardowych. Operacje te odgrywają zasadniczą rolę w realizacji celów Eurosystemu na otwartym rynku i zapewniają podstawową część środków refinansujących sektor finansowy.

Dłuższe operacje refinansujące to transakcje odwracalne zasilające środkami płynnymi. Przeprowadzane są co miesiąc, z zasady z trzymiesięcznym terminem zapadalności. Dostarczają one instytucjom kredytowym dodatkowych środków refinansujących na dłuższy okres. Są przeprowadzane w drodze przetargów standardowych. Operacje te dostarczają tyl-

ko niewielką część całkowitego refinansowania. Eurosystem z zasady nie zamierza za pośrednictwem tych operacji wysyłać sygnałów na rynek.

Operacje dostrajające są przeprowadzane doraźnie w celu regulowania płynności na rynku oraz sterowania stopami procentowymi głównie dla łagodzenia wpływu płynności na rynku na stopy procentowe. Operacje dostrajające są realizowane przede wszystkim jako transakcje odwracalne. Mogą jednak mieć formę transakcji bezwarunkowych, swapów walutowych i przyjmowania lokat terminowych. Operacje dostrajające są zazwyczaj realizowane przez KBC, a w wyjątkowych przypadkach przez EBC, w drodze przetargów szybkich lub procedur bilateralnych.

Operacje strukturalne są przeprowadzane w przypadku, gdy EBC zamierza skorygować strukturalną pozycję płynnościową Eurosystemu wobec sektora finansowego. Są one dokonywane w drodze emisji certyfikatów dłużnych, transakcji odwracalnych i transakcji bezwarunkowych. Operacje strukturalne w formie transakcji odwracalnych i emisji certyfikatów dłużnych są przeprowadzane przez KBC za pośrednictwem przetargów standardowych. Operacje strukturalne w formie transakcji bezwarunkowych są natomiast przeprowadzane w drodze procedur bilateralnych.

3.2.2. Operacje banku centralnego na koniec dnia

Operacje banku centralnego na koniec dnia mają na celu zasilanie płynnością lub absorbowanie bieżącej płynności, sygnalizowanie nastawienia EBC w polityce pieniężnej oraz ograniczanie wahań rynkowej stopy procentowej *overnight*. Upoważnione instytucje kredytowe, zwane kontrahentami, korzystają z omawianych operacji z własnej inicjatywy.

Na operacje banku centralnego na koniec dnia składają się dwa rodzaje operacji: kredyt banku centralnego na koniec dnia oraz depozyt w banku centralnym na koniec dnia.

Kredyt banku centralnego na koniec dnia pozwala instytucjom kredytowym uzyskać w KBC kredyt na 24 godziny (*overnight*) według z góry ustalonej stopy procentowej w zamian za określone aktywa zwane aktywami klasyfikowanymi. W normalnej sytuacji nie stosuje się ograniczeń dostępu kontrahentów do kredytu, z wyjątkiem wymogu przedstawienia wy-

starczających aktywów zabezpieczających. Oprocentowanie kredytu banku centralnego na koniec dnia zazwyczaj określa górny pułap rynkowej stopy procentowej typu *overnight*.

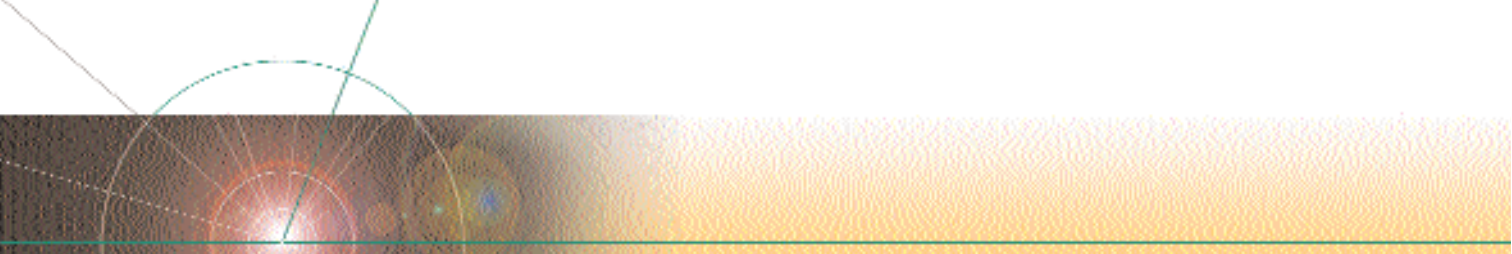
Depozyt w banku centralnym na koniec dnia pozwala instytucjom kredytowym na złożenie depozytu na 24 godziny (*overnight*), którego oprocentowanie jest z góry określone. W normalnej sytuacji nie stosuje się limitów depozytowych. Oprocentowanie depozytu w banku centralnym na koniec dnia zazwyczaj określa minimalny poziom rynkowej stopy procentowej typu *overnight*.

Strukturę operacji polityki pieniężnej Eurosystemu przedstawiono w tabeli.

tabela 1 ■ OPERACJE POLITYKI PIENIĘŻNEJ EUROSYSTEMU

Operacje polityki pieniężnej	Rodzaje transakcji		Termin zapadalności	Częstotliwość	Procedura
	zasilenie płynnością	absorpcja płynności			
Operacje otwartego rynku					
Podstawowe operacje refinansujące	Transakcje odwrotne	–	Jeden dzień	Co tydzień	Przetargi standardowe
Dłuższe operacje refinansujące	Transakcje odwrotne	–	Trzy miesiące	Co miesiąc	Przetargi standardowe
Operacje dostarczające	Transakcje odwrotne	Transakcje odwrotne	Nieznormalizowany	Nieregularnie	Przetargi szybkie Procedury bilateralne
	Swapy walutowe	Przyjmowanie lokat terminowych			
	Bezwarunkowy zakup (<i>outright purchase</i>)	Bezwarunkowa sprzedaż (<i>outright sale</i>)			
Operacje strukturalne	Transakcje odwrotne	Emisja certyfikatów dłużnych	Znormalizowany (nieznormalizowany)	Regularnie i nieregularnie	Przetargi standardowe
	Bezwarunkowy zakup	Bezwarunkowa sprzedaż	–	Nieregularnie	Procedury bilateralne
Operacje banku centralnego na koniec dnia					
Kredyt z banku centralnego na koniec dnia	Transakcje odwrotne	–	<i>Overnight</i>	Dostęp według uznania kontrahentów	
Depozyt w banku centralnym na koniec dnia	–	Depozyty	<i>Overnight</i>	Dostęp według uznania kontrahentów	

Źródło: EBC (2005, s. 11).

Na zakończenie powyższych rozważań należy podkreślić, że Rada Prezesów ustala podstawowe stopy procentowe EBC, które odzwierciedlają nastawienie Banku w polityce pieniężnej. Stopy te tworzą tzw. korytarz stóp procentowych EBC. „Sufit” korytarza stanowi stopa procentowa kredytu banku centralnego na koniec dnia, „podłogę” korytarza stanowi stopa procentowa depozytu na koniec dnia. Wewnątrz tego korytarza znajduje się minimalna oferowana stopa procentowa podstawowych operacji refinansujących, która jest najważniejszą stopą procentową EBC. Z reguły nieco powyżej ostatniej z wymienionych stóp kształtuje się rynkowa stopa procentowa zwana w skrócie EONIA.

3.2.3. Rezerwa obowiązkowa

Rezerwą obowiązkową określa się minimalną wartość rezerw, jaka instytucja kredytowa ma obowiązek utrzymywać w KBC. Rezerwa ta jest ustalana dla każdej instytucji w stosunku do elementów jej bilansu. Dla części pasywów stosuje się dodatnią stopę rezerw (2%), dla części pasywów zerową stopę rezerw, zaś część pasywów jest wyłączona z podstawy naliczania rezerwy. Rezerwy obowiązkowe instytucji kredytowych są oprocentowane na poziomie stopy procentowej podstawowych operacji refinansujących Eurosystemu.

System rezerwy obowiązkowej w strefie euro ma przede wszystkim na celu stabilizację stóp procentowych na rynku pieniężnym oraz stworzenie lub pogłębienie strukturalnego niedoboru płynności, który zwiększa wrażliwość instytucji kredytowych na działania banków centralnych prowadzone w ramach polityki pieniężnej.

4. Realizacja innych zadań EBC

Oprócz kształtowania i realizacji polityki pieniężnej EBC, współpracując z KBC strefy euro, wykonuje, jak już wskazano, także inne zadania wspierające realizację celu głównego ESBC: utrzymanie stabilności cen.

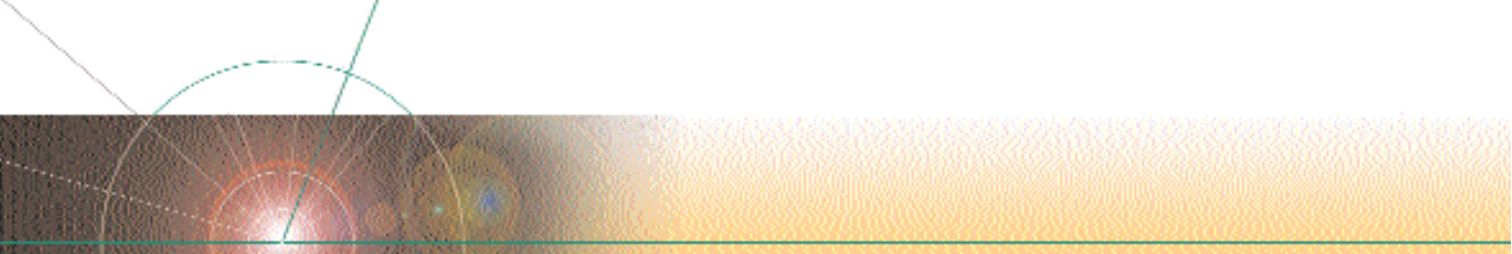
4.1. Przeprowadzanie operacji walutowych i zarządzanie rezerwami walutowymi

Jednym z podstawowych zadań EBC jest przeprowadzanie operacji walutowych i zarządzanie rezerwami walutowymi. Operacje te ściśle wiążą się z utrzymaniem stabilności cen w strefie euro. Kurs euro względem innych walut wywiera bowiem duży wpływ na poziom cen dóbr i usług eksportowanych przez kraje należące do UGW oraz na poziom cen i usług importowanych przez te kraje. Chociaż poziom kursu euro względem innych walut nie jest celem polityki pieniężnej EBC (przyjęto, że będzie on miał charakter płynny, kształtując się pod wpływem popytu i podaży), jednak nie oznacza to, że EBC nie przeprowadza interwencji na rynkach walutowych. Aby móc przeprowadzać takie interwencje, KBC należące do strefy euro przekazały część swych rezerw dewizowych we władanie EBC – łącznie 40 mld euro, z czego 85% w dewizach i 15% w złocie. W zamian otrzymały z EBC papiery wartościowe nominowane w euro, uprawniające je do otrzymywania oprocentowania z tych aktywów. Jednak tylko część tych rezerw walutowych trafiła do EBC we Frankfurcie nad Menem. Reszta tej kwoty pozostała w KBC strefy euro. Banki te uczestniczą zatem w zarządzaniu rezerwami walutowymi EBC, pełniąc funkcję agentów EBC, którzy podejmują działania zgodnie z instrukcjami i zaleceniami EBC. Główne decyzje z zakresu zarządzania rezerwami walutowymi będącymi we władaniu EBC podejmuje Rada Prezesów. Rada ta ustaliła także optymalną strukturę rezerw walutowych, składających się głównie z dolarów, jenów i złota.

Nieprzekazana we władanie EBC część rezerw walutowych KBC należących do strefy euro pozostaje w dyspozycji tych banków i zarządzają nią na swój rachunek. Aby jednak zachować spójność operacji walutowych przeprowadzanych przez KBC z polityką EBC, banki te muszą informować EBC o zamierzonych operacjach walutowych, a w przypadkach operacji o dużej wartości, muszą uzyskać na nią zgodę.

4.2. Wspieranie sprawnego funkcjonowania systemu płatności

Kolejnym podstawowym zadaniem EBC jest wspieranie sprawnego funkcjonowania systemów płatności. Systemy te bywają często porównywane

z krwioobiegami w organizmie człowieka. Podobnie jak krew tłoczona przez serce dociera przez tętnice i naczynia włosowate do różnych części organizmu tylko wówczas, gdy nie napotka na swej drodze przeszkód, tak i strumienie pieniądza, kontrolowane przez bank centralny, docierają szybko i w pożądanej wielkości do systemu bankowego wówczas, gdy system ten jest stabilny i funkcjonuje efektywnie.

Ogromny postęp, który dokonał się w ostatnich latach w dziedzinie technologii informatycznej, stał się ważnym czynnikiem rozwoju systemów płatności. Szczególne znaczenie w systemach płatności w strefie euro ma trans-europejski zautomatyzowany błyskawiczny system rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym zwany w skrócie TARGET. System ten jest wykorzystywany przez banki centralne i w rozliczeniach międzybankowych. Składa się z krajowych systemów rozrachunku brutto w czasie rzeczywistym, zwanych w skrócie RTGS, i mechanizmu wzajemnego łączenia. Podstawowym celem systemu TARGET, który działa od początku 1999 r., czyli od chwili wprowadzenia euro do obiegu w formie bezgotówkowej, jest zapewnienie techniczno-organizacyjnych warunków sprawnego oraz bezpiecznego funkcjonowania rozliczeń pieniężnych i płatności wielkich kwot w ramach UE. System ten spełnia bardzo wysokie wymagania techniczne i umożliwia natychmiastowy transfer płatności między krajami. Korzystanie z systemu TARGET jest obowiązkowe dla wszystkich operacji przeprowadzanych w ramach polityki pieniężnej realizowanej przez Eurosystem. Jednocześnie udział w systemie TARGET jest otwarty. Mogą z niego korzystać także kraje członkowskie Unii Europejskiej, które nie należą do strefy euro, jeśli zlecone operacje przeprowadzane są w euro.

Obecnie trwają zaawansowane prace nad przygotowaniem nowej wersji systemu rozliczeń, zwanej TARGET 2. Nowy system, który zacznie funkcjonować w 2007 r., będzie jeszcze bezpieczniejszy i jeszcze bardziej efektywny dzięki lepiej zharmonizowanej i scentralizowanej infrastrukturze technicznej. TARGET 2 będzie także zawierał jednolity system naliczania opłat.

4.3. Emisja banknotów i monet euro

Wprowadzenie wspólnego pieniądza euro w krajach tworzących UGW nastąpiło 1 stycznia 1999 r. Początkowo jednak pieniądz ten miał formę

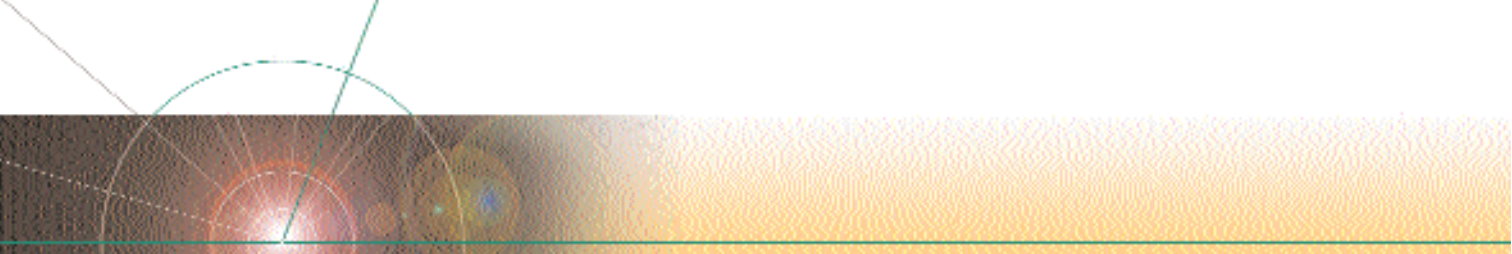
bezugotówkową. Dopiero 1 stycznia 2002 r. wprowadzono do obiegu banknoty i monety euro.

Banknoty występują w postaci siedmiu nominałów: 5, 10, 20, 50, 100, 200 i 500 euro. Przedstawiono na nich najważniejsze style architektoniczne charakterystyczne dla siedmiu okresów historii kultury europejskiej: klasyczny, romański, gotycki, renesansowy, barok i rokoko, architekturę żelaza i szkła oraz nowoczesną architekturę XX wieku. Na banknotach euro przedstawiono główne elementy architektoniczne, które występują w wymienionych stylach: okna, bramy i mosty. Okna i bramy znajdujące się na awersie banknotów, symbolizują ducha otwartości i współpracy w UE. Mosty znajdujące się na rewersie banknotów stanowią metaforę komunikacji między mieszkańcami Europy oraz między Europą a światem. Wymiary banknotów są zróżnicowane – tym większe, im wyższy jest nominał. Każdy nominał ma swój dominujący kolor. Siedem nominałów banknotów, zarówno jeśli chodzi o ich awers, jak i rewers, jest identycznych we wszystkich krajach UGW. Banknoty mają także wiele nowoczesnych zabezpieczeń przed fałszerstwami. Produkcja banknotów euro w Eurosystemie odbywa się w ramach systemu zwanego pooling. W ramach tego systemu poszczególne kraje strefy euro specjalizują się w produkcji tylko niektórych nominałów banknotów.

Jednostka pieniężna euro dzieli się na 100 centów. Seria monet składa się z ośmiu sztuk o wartości 1, 2, 5, 10, 20 i 50 centów oraz 1 i 2 euro. Wzór graficzny na awersie monet jest wspólny dla wszystkich krajów UGW. Wzór na rewersie jest natomiast zróżnicowany. Każdy kraj wchodzący w skład UGW przyjął własny wzór rewersu: jednakowy dla wszystkich monet (np. Belgia, Irlandia), dla kilku z nich (np. Francja, Niemcy) lub odmienny dla każdego nominału (np. Grecja, Włochy). Monety wytwarzane są w mennicach poszczególnych krajów. Jednak wszystkie monety euro, bez względu na kraj, w którym zostały wyemitowane, przyjmowane są jako środek płatniczy we wszystkich krajach członkowskich UGW.

Zarówno banknoty, jak i monety euro wprowadzane są do obiegu za pośrednictwem KBC krajów należących do strefy euro.

Wielkość emisji banknotów i monet dokonywanej przez KBC strefy euro ustala EBC.

Dochody z emisji banknotów uzyskiwane przez poszczególne KBC w strefie euro, zwane rentą emisyjną, podlegają centralizacji, a następnie są dzielone między te banki proporcjonalnie do ich udziałów w kapitale EBC. Dochody z emisji monet uzyskiwane przez KBC w strefie euro stanowią natomiast dochód Skarbu Państwa w poszczególnych krajach.

4.4. Przyczynianie się do sprawnego prowadzenia przez kompetentne władze polityki nadzorczej instytucji kredytowych i stabilności systemu finansowego

Odpowiedzialność za funkcjonowanie nadzoru bankowego i utrzymanie stabilności sektora bankowego, zgodnie z zasadą subsydiarności, spoczywa na wyspecjalizowanych instytucjach każdego kraju członkowskiego UE. Decentralizacja systemów nadzoru w UE wynika przede wszystkim ze zróżnicowania rozwiązań w tej dziedzinie w poszczególnych krajach Wspólnoty. Niemożliwość pełnej harmonizacji systemów nadzorczych sprawia, że EBC pełni funkcje pomocnicze w nadzorze bankowym. Wspieranie krajowych władz nadzorczych w kształtowaniu warunków bezpieczeństwa finansowego i stabilności sektora bankowego w poszczególnych państwach oraz w skali całej UE dokonuje się przez:

- ustawowo zagwarantowany udział EBC w przygotowaniu aktów prawnych regulujących rozważne gospodarowanie depozytami przez banki,
- prowadzenie stałego monitoringu i analizy sytuacji na rynku bankowym, szczególnie z punktu widzenia zachowania płynności i wypłacalności banków,
- organizowanie współpracy między instytucjami odpowiedzialnymi za regulację i nadzór bankowy w państwach członkowskich UE (Barka 2001, s. 307).

Ważną rolę we współpracy między instytucjami nadzorczymi odgrywa Komitet Nadzoru Bankowego, utworzony na podstawie decyzji Rady Prezesów EBC i funkcjonujący w strukturze tego banku. W skład Ko-

mitetu Nadzoru Bankowego wchodzi przedstawiciele EBC, reprezentanci KBC wszystkich krajów członkowskich UE oraz wyżsi rangą przedstawiciele instytucji nadzorczych w poszczególnych krajach członkowskich Wspólnoty. Zadaniem Komitetu jest wspieranie władz Eurosystemu w dziedzinie pełnienia nadzoru bankowego oraz w dziedzinie zapewnienia stabilności systemu finansowego. Komitet Nadzoru Bankowego spełnia także funkcję pośrednika w przekazywaniu informacji. Z jednej strony przekazuje instytucjom nadzorczym w poszczególnych krajach informacje zebrane przez EBC i KBC, które mogą być przydatne w pełnieniu funkcji nadzorczych. Z drugiej strony przekazuje organom Eurosystemu informacje z krajowych instytucji nadzorczych w celu wykorzystania tych informacji w polityce pieniężnej, doskonaleniu systemów płatniczych i regulowaniu funkcjonowania papierów wartościowych.

4.5. Gromadzenie i opracowywanie materiałów statystycznych

Aby EBC mógł optymalnie realizować powierzone mu zadania, musi dysponować wyczerpującymi, wiarygodnymi i spójnymi informacjami statystycznymi. Informacje te są szczególnie potrzebne w realizacji wspólnej polityki pieniężnej i podejmowaniu różnego rodzaju decyzji w Eurosystemie.

W gromadzeniu i opracowywaniu informacji statystycznych z zakresu problematyki pieniężnej EBC ściśle współpracuje z KBC, które uzyskują potrzebne informacje od instytucji pieniężnych i kredytowych w swoich krajach.

Od swego powstania, tj. od 1 czerwca 1998 r., EBC odgrywa w UE główną rolę w dziedzinie statystyki pieniężnej. Ustalono, że EBC będzie odpowiedzialny za opracowanie kategorii statystycznych z zakresu problematyki pieniężnej i za gromadzenie oraz przetwarzanie tych informacji. Przyjęto jednocześnie, że stosowane kategorie statystyczne powinny być dostosowane w pierwszej kolejności do potrzeb związanych z prowadzeniem polityki pieniężnej oraz realizacją funkcji nadzoru bankowego. Dlatego od chwili swego powstania EBC współpracuje z instytucjami nadzoru bankowego oraz z Eurosystemem.

Informacje statystyczne gromadzone i opracowywane przez EBC są w szerokim zakresie publikowane w „Raportach Rocznych” i „Biuletynach Miesięcznych EBC”. Stanowią także przedmiot wielu różnorodnych analiz opracowywanych i publikowanych przez EBC oraz KBC.

Zakończenie

Od chwili rozpoczęcia działalności przez EBC minęło już ponad osiem lat. Od 1 stycznia 1999 r. funkcjonuje UGW, w której skład wchodzi obecnie 12 państw i w której w obiegu jest jeden wspólny pieniądz – euro. Na straży stabilnej wartości tego pieniądza stoi EBC, który przy wsparciu KBC państw należących do UGW prowadzi jednolitą politykę pieniężną w skali ponadnarodowej.

Analizując prowadzoną przez EBC w ubiegłych latach politykę pieniężną, można stwierdzić, że była ona elastyczna i dostosowana do zmieniającej się sytuacji gospodarczej w krajach strefy euro i na świecie. Polityka ta okazała się skuteczna z punktu widzenia realizacji głównego celu Eurosystemu: utrzymania stabilności cen. W latach 1999–2005 średnioroczny wzrost cen w strefie euro wyniósł bowiem 2,0%. Należy także podkreślić, że polityka pieniężna EBC nie była ukierunkowana wyłącznie na utrzymanie stabilności cen. Wspierała także, aczkolwiek bez rozgłosu, wzrost gospodarczy w strefie euro.

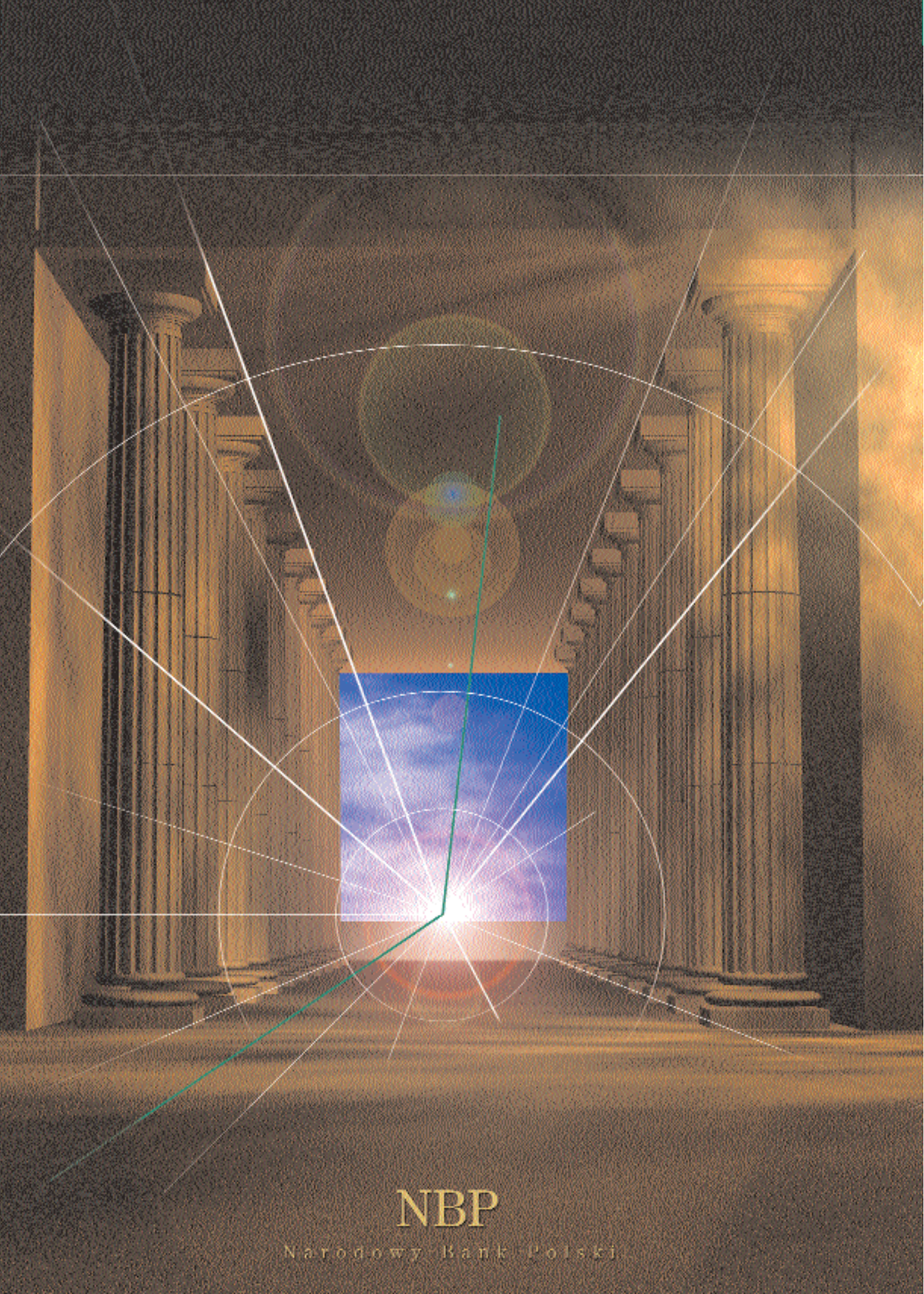
- Oceniając funkcjonowanie EBC w ciągu minionych ośmiu lat, należy stwierdzić, że rezultaty jego działalności są, ogólnie rzecz biorąc, pozytywne.
- Dzięki temu, że wartość wspólnego pieniądza, mierzona jego siłą nabywczą, była w minionych latach stosunkowo stabilna, wzrosło zaufanie do euro. To z kolei uruchomiło w wielu krajach większe zachęty do oszczędzania.
- Euro, pełniąc w 12 krajach funkcję środka wymiany i funkcję środka płatności, ułatwia na ogromnym obszarze współpracę przedsiębiorstw, instytucji finansowych i innych podmiotów gospodarczych, przyczyniając się do wzrostu obrotów handlowych i finansowych. Jest także dużym ułatwieniem w ruchu turystycznym.

- Wspólny pieniądź stworzył większą porównywalność i przejrzystość cen w 12 państwach członkowskich UGW, przyczyniając się do wzrostu konkurencyjności i obniżek cen w wielu krajach.
- Dzięki wprowadzeniu wspólnego pieniądza w 12 krajach znikło ryzyko kursowe występujące w przeszłości przy wzajemnej wymianie 12 walut. Znikły też koszty związane ze wzajemną wymianą walut.
- Stopy procentowe w minionych latach ukształtowały się na niskim poziomie, stwarzając przesłanki stabilnego, zrównoważonego wzrostu gospodarczego.
- Wspólny pieniądź euro stał się drugą po dolarze amerykańskim walutą międzynarodową i ma silną pozycję na rynkach walutowych.

Można zatem stwierdzić, że wspólny pieniądź euro pełni funkcję silnego spoiwa w procesie integracji europejskiej.

Bibliografia

- Baka W. (2005), *Bankowość europejska*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Baka W. (2001), *Bankowość centralna*, Zarządzanie i Finanse, Warszawa.
- Chrabonszczewska E. (1991), *Europejski System Walutowy*, Poltext. Warszawa.
- ECB (2006a), *Raport roczny 2005*, ECB, Frankfurt am Main.
- ECB (2006b), *The European Central Bank, the Eurosystem, the European System of Central Banks*, ECB, Frankfurt am Main (Opracowanie to jest dostępne także w języku polskim na stronach internetowych NBP: www.nbp.pl).
- ECB (2005), *Realizacja polityki pieniężnej w strefie euro*, ECB, Frankfurt am Main.
- ECB (2004), *The monetary policy of the ECB*, ECB, Frankfurt am Main.
- Lutkowski K. (2004), *Od złotego do euro: źródła obaw i nadziei*, Twigger. Warszawa.
- Oręziak L. (2003), *Euro nowy pieniądź*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Szeląg K. (2001), *Euro. Wprowadzenie banknotów i monet do obiegu*, Zarządzanie i Finanse, Warszawa.
- Wierzba R. (2003a), *Europejski Bank Centralny*, Twigger, Warszawa.
- Wierzba R. (2003b), *Zmiany w funkcjonowaniu organów kierowniczych Europejskiego Banku Centralnego w perspektywie rozszerzenia Unii Gospodarczej i Walutowej*, „Wspólnoty Europejskie”, nr 7/8, s. 48-53.

NBP

Narodowy Bank Polski